Mavzu: Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida mediata’limni yo‘lga qo‘yish

Reja:

1. Axborot va mediasadxonlik tushunchalari
2. O‘quv jarayonida mediata’limni joriy etishda ishontirish usuli va uning ahamiyati
3. O‘quv jarayoni uchun multimediali elektron ta’lim resurslari yaratishda foydalaniladigan pedagogik dasturiy vositalar
4. Multimediali elektron ta’lim resurslari yaratishda foydalaniladigan mualliflik dasturlari.

“Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari rivoji barcha sohalarning jadal taraqqiyotiga xizmat qiladi, odamlarga qulaylik yaratadi”

Sh. Mirziyoyev

«Axborot» atamasi ko‘plab tavsifga ega bo‘lib, u ma’lumotlar, tadqiqot jarayonida olingan bilimlar, tajriba yoki tahsil olish, shuningdek, signal yoki belgilarni anglatishi mumkin.

Oddiy qilib aytganda, ***axborot — bu to‘plangan, qayta ishlangan va izohlangan, foydalanish uchun qulay bo‘lgan ko‘rinishda taqdim etiladigan ma’lumotlardir.*** Axborotni yana bir boshqacha tavsifi — «tushunishga oson shaklda berilgan bilimlar»dir.

O‘tmishda mazkur tushuncha ortida odamlar tomonidan bir-biriga og‘zaki, yozma va boshqa usulda beriladigan ma’lumotlar tushunilgan. Keng ma’noda axborot ta’rifi kibernetika fanida keltirilgan. Uning asoschisi Norbert Vinerning yozishicha, “axborot — bu biz unga va uning bizning hissiyotlarimizga moslashuvchi, tashqi dunyodan olingan mazmun tavsifidir”.

Axborot tushunchasiga juda ko‘p olimlar tomonidan turlicha ta’riflar berilgan:

Axborot — «bizni o‘zgartiradigan» tushuncha (Stafford Beer, 1979).

Axborot — bu «insonning ongiga yetib boradigan va uning bilimini oshiradigan» tushuncha (Blokdjik and Blokdjik, 1987).

«Axborot — bu uni oladiganlar uchun ma’noga ega shaklga keltirilgan va joriy yoki keyingi harakatlar yoki qarorlar uchun haqiqiy yohud potensial qiymatga ega ma’lumotlar» (Davis and Olsen, 1984).

“Media” tushunchasi va mediata’lim

«Media» atamasi

(lotincha — medium, ya’ni vosita, vositachi, usul) turli ko‘rinishdagi kommunikatsiya va axborot vositasini anglatadi.

Axborot manbasi, odatda, ijtimoiy ahamiyatga molik (ya’ni, keng ommaga qiziq va kerak bo‘lgan) axborotga ega bo‘lgan shaxs yoki tashuvchidir. Axborot manbalari an’anaviy (rasmiy manbalar, ya’ni hujjatlar, OAV materiallari, hukumat qarorlari, hayotning o‘zi va h.k.) va noan’anaviy (“ishonch telefonlari”, ijtimoiy sog‘lomlashtirish markazlari, ikkilamchi xomashyo, shisha qabul qilish, mashina yuvish va yonilg‘i quyish shahobchalari, bozorlar va h.k.) ga ajratiladi.

Axborot borasida savodxon insonlar qo‘yidagi tayanch ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar: tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qila bilish va undan o‘z fikrini bayon etishda foydalanish, mustaqil ta’lim olish qobiliyati, davlat faoliyati va jamiyatda kechayotgan demokratik jarayonlarda ishtirok etish, xabardor fuqaro va o‘z kasbining ustasi bo‘lishga tayyor bo‘lish.

Axborot manbalari

Axborot manbasi, odatda, ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan (ya’ni, keng ommaga qiziq va kerak bo‘lgan) axborotga ega bo‘lgan shaxs yoki tashuvchidir. Kontent (mazmun, tartib, shakl) sifatiga ko‘ra manbalar uch toifaga bo‘linadi.

Birlamchi manbalar – bu original manbalar bo‘lib, ular axborotni izohlamaydi.

Bu tadqiqot hisobotlari, prays-varaqlar, nutq matnlari, elektron xabarlar, original san’at asarlari, qo‘lyozmalar, fotosuratlar, kundaliklar, shaxsiy maktublar, og‘zaki hikoya/intervyu yoki diplomatik hujjatlar bo‘lishi mumkin. Aksariyat holatlarda va muayyan vaziyatlarda imkon qadar birlamchi axborot manbalaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Ikkilamchi manbalar sifatida axborotni yetkazib beruvchilar maydonga chiqadi. Bu holatda axborot o‘zgarishi, tahlil qilinishi yoki umumlashtirilishi mumkin (masalan, ilmiy kitoblar, jurnallar, tanqidiy tahlil yoki ma’lumotlar talqini).

Foydalanishga tavsiya etiladigan birlamchi manbalar ikkilamchi manbalarga nisbatan har doim ham o‘zida nufuzli yoki xolis axborotni mujassam etmaydi. Axborotni sub’ektiv baholash holatlarini tekshirilgan ikkilamchi manbalardan foydalanib bartaraf etish mumkin. Ikkilamchi manba muayyan soha yoki muayyan vaziyatdan kelib chiqqan holda belgilanishi mumkin.

Uchlamchi manbalar – bu tashkil etilgan va o‘zida birlamchi hamda ikkilamchi manbalardagi axborotni qayta ishlab, o‘zida mujassamlagan (masalan, referatlar, bibliografiya, turli qo‘llanmalar, ensiklopediyalar, ko‘rsatkichlar, xronologik jadvallar, ma’lumotlar bazasi va h.k.) manbalardir.

Media va axborot savodxonligi — «soyabon», ya’ni bir tushuncha mazmunida ikki ma’no birlashgan atama sifatida YuNESKO tomonidan tavsiya etilgan. Uning

mohiyatini anglash uchun har bir tushuncha o‘zagini bilish zarur. Har bir atamaning mohiyatidan kelib chiqqan holda ularni tavsifi quyidagicha keltiriladi. Axborot savodxonligi — axborotni tanlash, baholash, qayta ishlash va uzatish borasidagi ko‘nikmalar va malakalar majmuini bildiradi.

Axborot savodxonligi – muammolarni tahlil qilish va qarorlar qabul qilish maqsadida axborotni olish, tushunish, moslashtirish, yaratish, saqlash va taqdim etish uchun zarur bo‘lgan kompetensiyalar (bilimlar, ko‘nikmalar va qarashlar) majmui. Ushbu kompetensiyalar har qanday ta’lim doirasida, o‘quv va kasbiy muhit yoxud o‘z ustida ishlab malakasini oshirish jarayoniga taalluqlidir.

“Media” tushunchasi va media savodxonlik «Media» atamasi (lotincha — medium, ya’ni vosita, vositachi, usul) turli ko‘rinishdagi kommunikatsiya va axborot vositasini anglatadi. Media tushunchasiga axborotni yaratish, nusxalashtirish, tarqatish vositasi hamda mualliflar va ommaviy auditoriya o‘rtasida axborot almashinuvining texnik vositalari kiradi.

Bugungi kunda media atamasidan OAV yoki massedia tushunchalarining sinonimi sifatida foydalaniladi. Hozirgi zamon jamiyati taraqqiyotiga medialarning ta’siri yil sayin oshib borib, ular vositasida insonlar atrof-voqelikni ijtimoiy va ruhiy jihatdan anglamoqda va baholamoqda

Mediata’lim – ommaviy axborot vositalari bilan muloqot madaniyatiga ega shaxsni insonparvarlik g‘oyalari va qadriyatlari asosida shakllantirishga qaratilgan tizimli harakatlar majmuidir.

Zamonaviy medialarning asosiy jihatlariga tadqiqotchilar kreativlik (yaratuvchanlik, ijodkorlik) va innovatsiyalarni kiritmoqda. Shu bilan birga boshqa manbalarda ham media atamasiga shu tarzdagi tavsiflar berilganini ko‘ramiz. «Media — ommaviy axborot vositalari, ham keng, ham maxsus auditoriyaga mo‘ljallangan ko‘ngilochar takliflarni tavsiya etuvchi, yangilik, axborot va reklama axborotini tarqatishga yo‘naltirilgan ko‘p sonli va serqirra funksiyalarni amalga oshiruvchi kommunikatsiya kanallaridir».

Medialar elektron bo‘lmagan bosma medialar hamda elektron medialarga ajratiladi:

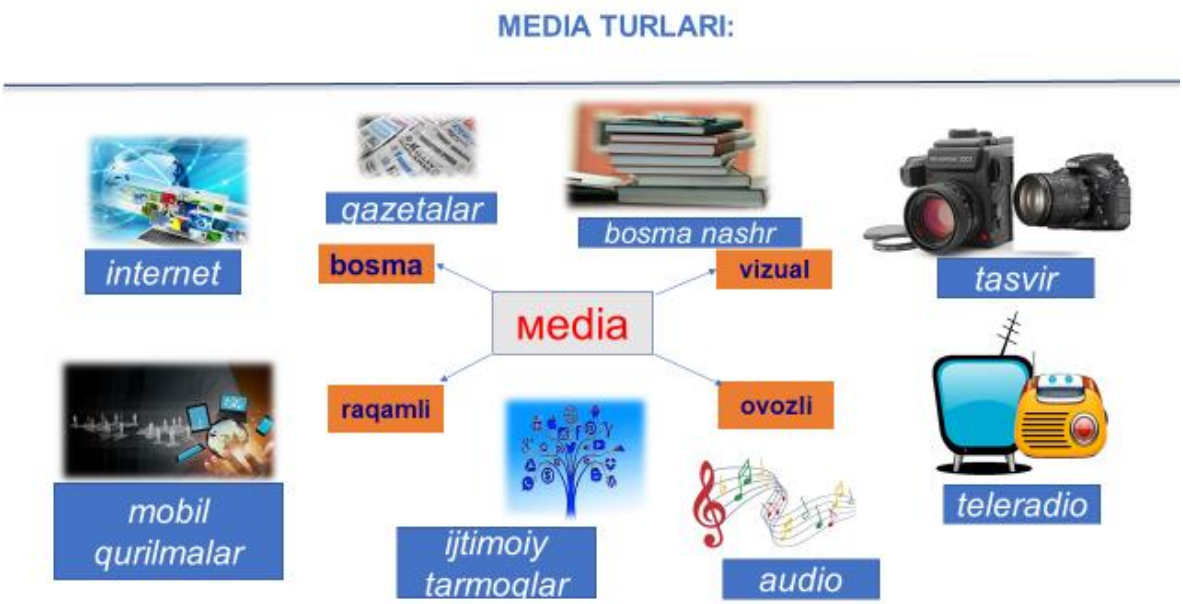

Media savodxonlik o‘z ichiga quyidagilarni oladi:

– ***Estetik va kreativ ko‘nikmalar*** media kontentni ijodiy jihatdan anglash, yaratish va talqin etish qobiliyatini bildiradi. Media kontentni yaratish orqali o‘quvchi mazkur ko‘nikmalarni o‘zida shakllantirishi mumkin.

– ***Interfaollik ko‘nikmalari*** media orqali muloqot qilish va turli media-rollarni bajarib ko‘rish qobiliyatida namoyon bo‘ladi. Mazkur ko‘nikmalarni ta’lim va amaliyot doirasida rivojlantirish mumkin. Interfaollik ko‘nikmalari o‘z fikri va qarashlarini ifoda etishga tayyorligini ko‘rsatadi.

– ***Tanqidiy tahlil ko‘nikmalari*** turli tahliliy vositalardan foydalangan holda, turfa xil media kontentni talqin qila olish va ahamiyatini tushunishni bildiradi. Ushbu ko‘nikmalar rang-barang mediakontent va janrlarni o‘rganish orqali yaxshiroq rivojlanadi;

– ***Xavfsizlik ko‘nikmalari*** murakkab vaziyatlardan chiqish va ularni oldini olish qobiliyatida namoyon bo‘ladi. Virtual makondan xavfsiz foydalanish, shaxsiy makonni himoya qilish hamda zararli kontent va muloqotdan voz kechishni nazarda tutadi.

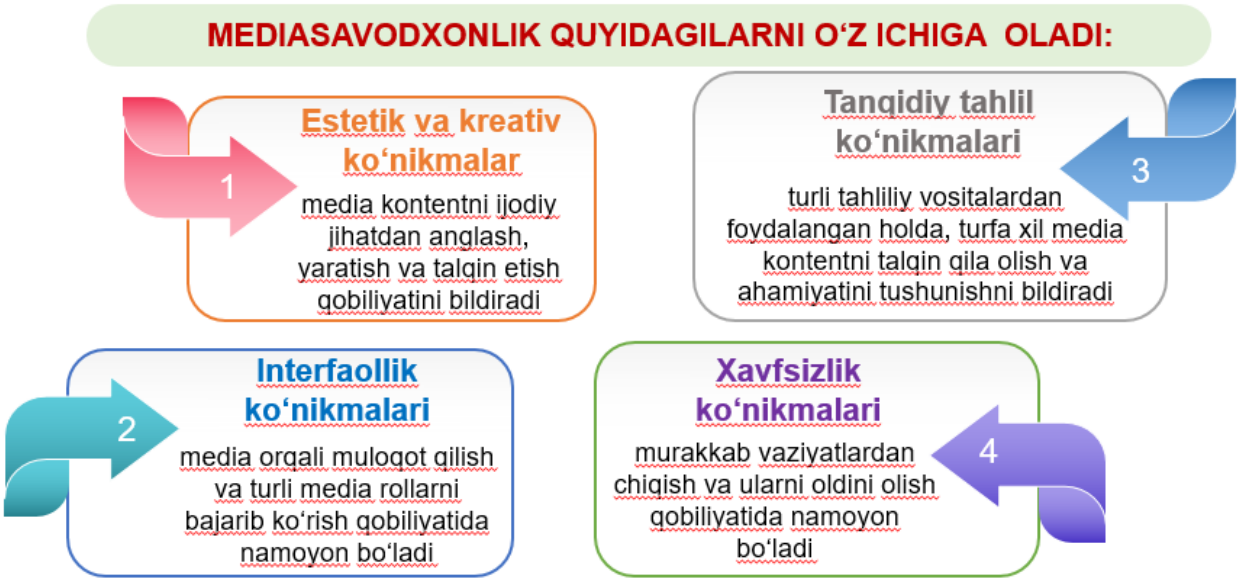

Mediasavodxonlikni boshlayotgan o‘quvchilarga e’lonlarni tadqiq qilish yo‘li bilan ishontirish tilini o‘rgatish tavsiya qilinadi. Unutmangki, OAV xabar lari, TV-roliklarda bir vaqtning o‘zida bir necha metoddan foydalanilishi mumkin. Boshqalari bir-ikkita usulni saralab qo‘llashi mumkin.

“Media” bo‘yicha mustaqil fikrlab ko‘ring. Sizningcha yana qanday ta’rif keltirsa bo‘ladi?

Savol va topshiriqlar:

1. Ana’naviy va zamonavi media deganda nimani tushunasiz?
2. Jamiyatda media nima uchun kerak?
3. Kasbiy faoliyatingizda zamonaviy media savodxonligining o‘rni qanday?
4. Raqamli medianing ta’lim jarayonidagi o‘rni?
5. Pedagogik dasturiy vositalarni qanday turlarga ajratish mumkin?

Manbalar:

1. Lutfullayev M.X. Multimediali elektron darsliklar asosida ta’lim tizimi samaradorligini oshirish// Ta’lim va tarbiya. –2003. –№3–4

2. Xurramov B, Aliyev J. iSpring QuizMaker dasturida mustaqil ishash uchun mo’ljallangan uslubiy qo’llanma–Termiz: 2020.–64 б.

Internet resurslari:

https://autoplay-media-studio.ru.uptodown.com/windows

https://www.softportal.com/software-4920-autoplay-media-studio.html

https://t.me/Informatika_darslari/13995

https://t.me/Informatika_darslari/13996

https://t.me/Informatika_darslari/13997

https://t.me/Informatika_darslari/13998

https://t.me/Informatika_darslari/13999

http://uz.infocom.uz/2009/12/21/talim-tizimida-keskin-burilishga-sabab-bolgan-4-dastur-haqida/

https://crocodile-chemistry.software.informer.com/6.0/

https://download.cnet.com/Crocodile/3000-2150_4-10589253.html

https://t.me/Informatika_darslari/16714

https://t.me/Informatika_darslari/7882